

ВІСНИК

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 4 (36)

 СЕРПЕНЬ-
 ВЕРЕСЕНЬ 2012 Р.

 Заснована у
 2006 році.

 Розповсюджується
 безкоштовно

ВІДЛУННЯ СВЯТА

У МІНПРИРОДИ ВІДЗНАЧИЛИ ДЕНЬ ПРАЦІВНИКА ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ

7 липня ц.р., у Мінприроді, під головуванням Міністра Едуарда Ставицького, відбулися урочисті заходи, приурочені до Дня працівника природно-заповідної справи.

Очільник міністерства оголосив привітання від Президента України Віктора Януковича та Прем'єр-міністра України Миколи Азарова, а також особисто привітав колектив Міністерства зі святом.

Під час виступу Едуард Ставицький подякував всім співробітникам природно-заповідної справи за відданість і наполегливість у роботі, що є гарантією забезпечення збереження природи України, а також нагадав про

візит української делегації на Всесвітній екологічний форум «Ріо+20» у Ріо-де-Жанейро (Бразилія), де одною з основних тем був саме захист природно-заповідного напрямку екологічної політики країн світу.

Під час заходу Едуард Ставицький відзначив значну роль даного напрямку у діяльності Мінприроди та нагородив грамотами й цінними подарунками кращих працівників галузі.

У урочистостях взяли участь представники Адміністрації Президента України, Національної Академії Наук України, громадських екологічних організацій, науковці, працівники національних природних парків та заповідників.

Учасником святкувань був директор Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор.

Після завершення офіційної частини урочистостей відбувся святковий концерт для працівників та гостей міністерства.

(За матеріалами веб-сайту Мінприроди України).

* * *

Відсвяткував день працівника природно-заповідної справи й колектив Карпатського біосферного заповідника. Привітали наших працівників перший заступник голови райдержадміністрації В. Сабов та заступник голови районної ради М. Фірка і директор заповідника Ф. Гамор.

ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ – ДИПЛОМ РАДИ ЄВРОПИ

20 червня ц. р. Комітет Міністрів Ради Європи вже вчетверте прийняв рішення про поновлення Європейського диплому, яким нагороджено Карпатський біосферний заповідник у 1997 році. У зв'язку з цим Генеральний секретаріат Ради Європи привітав Міністра екології та природних ресурсів України, зазначивши, що ця подія є визнанням зусиль влади нашої держави щодо збереження екологічних цінностей та забезпечення сталого менеджменту в Карпатському біосферному заповіднику.

Нагадаємо, що такими дипломами відзначаються природоохоронні території європейського значення за внесок у розвиток співпраці щодо збереження та поліпшення стану навколишнього природного середовища для народів Європи, задля матеріального достатку та духовного збагачення сучасних і майбутніх поколінь.

З часу заснування Європейського диплома (1965 рік) ним нагороджено 71 природоохоронну територію у 26 країнах Європи (із 47 країн-членів Ради Європи). Карпатський біосферний заповідник є єдиною в Україні установою, яка має цю високу європейську відзнаку.

(Закінчення на 2-й стор.).

ЗАСІДАННЯ БЮРО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РАДИ КБЗ

30 серпня ц.р. відбулося чергове засідання бюро НТР Карпатського біосферного заповідника. На ньому розглянуто ряд питань. Зокрема, погоджено ліміти на спеціальне використання у 2013 році природних ресурсів на територіях: заповідника, ДП

«Великобичківське лісомисливське ...», «Рахівське лісодослідне ...» (територія без вилучення) господарства та на Рахівському лісництві (ДП «Рахівське ЛДГ») – території, яка передана КБЗ під охорону (кв. 6/6 та 9 і 10). Із цього питання доповів начальник

відділу відтворення, збереження екосистем та використання природних ресурсів заповідника Д. Брехлічук.

З обговорюваних питань прийнято рішення погодити ліміти на спеціальне використання природних ресурсів для заповідника, а також ДП

«Великобичківське лісомисливське ...» та «Рахівське лісодослідне ...» господарства і Рахівського лісництва.

Керував роботою засідання НТР перший заступник директора – головний природознавець КБЗ М. Рибак.

(Вл. інф.).

Федір Гамор (зліва) нагороджує почесною відзнакою КБЗ директора ЗОЕНЦ Олександра Геревича

ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ – ДИПЛОМ РАДИ ЄВРОПИ

(Закінчення. Початок на 1-й стор.)

Нагороджені цим дипломом території знаходяться під заступництвом Ради Європи. Тому Комітет Міністрів рекомендує урядам країн, де вони розташовані, вживати додаткових заходів щодо вдосконалення природоохоронної діяльності. Так, уряду України на період дії Диплому рекомендовано до 2022 року забезпечити, по-перше, належне фінансування Карпатського біосферного заповідника, залучаючи для цього також кошти із зовнішніх джерел. По-друге, активізувати співпрацю з органами влади Румунії щодо створення протягом наступних 2-3 років транскордонного українсько-румунського біосферного резервату. По-третє, розробити та реалізувати чіткі стратегії та плани дій щодо розвитку зеленої економіки в зоні розташування Карпатського біосферного заповідника, організувати тісну співпрацю із місцевими зацікавленими сторонами. По-четверте, вжити додаткових заходів для збереження рідкісних для Європи видів тварин, зокрема, вовка, норка європейської та американської.

Рекомендується також продовжити інвентаризацію та моніторинг природних й антропогенних явищ і процесів, вдосконалювати менеджмент, розвивати співпрацю у сфері місцевих соціально-економічних відносин, особливо в галузі туризму та лісового господарства, активізувати роботу для зменшення негативних наслідків глобальних кліматичних змін, впроваджувати альтернативні види господарської діяльності, в першу чергу, зелений туризм, технології із депонування вуглецю, вдосконалення плати за екосистемні послуги тощо.

Таким чином, нагородження Карпатського біосферного заповідника Європейським дипломом – це не тільки визнання та моральне заохочення, але й впровадження системи заходів щодо вдосконалення методів його діяльності та підтримки з боку української держави та міжнародної спільноти.

Федір ГАМОР,
директор Карпатського біосферного заповідника,
доктор біологічних наук, професор.

«ОЙКОС» – 20 РОКІВ З НАМИ

Цьогоріч робота Всеукраїнського екологічного наметового табору-експедиції «Ойкос» розпочалася 22 липня. Організаторами табору є Закарпатський обласний еколого-натуралістичний центр (ЗОЕНЦ) та Карпатський біосферний заповідник (КБЗ).

Традиційно з 1992 року відкриття зміни відбувається на центральній садибі заповідника. Ось і на цей раз юннатів привітав директор установи Федір Гамор. З нагоди 20-ї річниці табору, почесною відзнакою КБЗ було нагороджено директора ЗОЕНЦ Олександра Геревича. Далі відбулося знайомство із Музеєм екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах. Маршрут експедиції чітко продумано і складено таким чином, щоб її учасники могли ознайомитися з різноманітними природними об'єктами як високогірної частини Закарпаття, так і низовини. Сухопутна частина – це вивчення різних типів лісу та природних комплексів високогір'я. Вона пролягає в межах Чорногірського, Кузій-Трибушанського та в самому серці об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – «Букових пралісах Карпат ...» Угольсько-Широколужанського масиву заповідника. Водна частина – сплав на гумових катамаранах найбільшою річкою Закарпаття – Тисою, впродовж 80 км. від м. Хуст до с. Вілока, що на кордоні з Угорщиною. Саме він і є завершальним у цікавій та пізнавальній експедиції Закарпаттям.

Ідея створення наметового табору-експедиції з дуже символічною назвою «Ойкос», що в перекладі з латини означає «домівка, дім», зародилася в Закарпатському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді. Основним завданням у діяльності табору є підвищення рівня екологічної свідомості дітей та молоді, яке відбувається за рахунок вивчення основних об'єктів природно-заповідної справи Закарпаття.

Цього року учасниками «Ойкосу» стали 28 юннатів та 12 керівників. За роки своєї діяльності цей табір став справжньою школою виховання для багатьох юних натуралістів та педагогів-екологів з м. Києва, Дніпропетровської, Луганської, Рівненської, Полтавської, Вінницької, Донецької областей. Перебуваючи в «Ойкосі», вони пізнали справжню красу Українських Карпат.

Іванна Колачук,
провідний спеціаліст відділу пропаганди та екоосвіти заповідника.

«ЦЕНТР ЄВРОПИ» ОБ'ЄДНАЄ УКРАЇНЦІВ ТА УГОРЦІВ

Традиційно у вересні, в усіх європейській країнах відзначають Дні європейської спадщини. Географічний Центр Європи вже не вперше виступає місцем проведення міжнародних акцій, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва між країнами-сусідами. Так, у 2011 році визначальною подією, що відбулася на базі еколого-освітнього центру КБЗ, стала творча виставка чеської художниці В. Ріхтерової «Вшанування пластикової пляшки», організована спільно з Генеральним консульством Чеської Республіки у Львові.

Цього року всіх охочих з унікальною культурою знайомитиме Угорщина. З 10 вересня у візит-центрі заповідника «Центр Європи» стартує багатопланова виставка «Угорщина в географічному Центрі Європи». В її рамках відбудеться низка заходів: виставка «Угорщина в поштових листівках», творчі табори угорських та карпатських художників, а також різьбярів, майстер-класи з приготування традиційного угорського бограчу та сливового леквару. Школярі Рахівщини запрошуються до участі у конкурсі дитячого малюнку «Угорщина очима дітей». «Колісниця угорської культури – до верхів'я річки Тиси» познайомить рахів'ян і гостей краю з піснями й танцями угорців.

Акція включатиме й розгляд актуальних питань із соціально-економічного розвитку, збереження спільної унікальної природи Карпат, українсько-угорської співпраці у сферах підприємництва та культурного обміну.

З цього приводу відбудуться засідання «круглого столу» і міні-конференції. Заходи проведуть у центрі Європи протягом вересня.

З цього приводу відбудуться засідання «круглого столу» і міні-конференції. Заходи проведуть у центрі Європи протягом вересня.

З цього приводу відбудуться засідання «круглого столу» і міні-конференції.

Заходи проведуть у центрі Європи протягом вересня.

«ГУЦУЛЬСЬКА БРИНДЗЯ – 2012»: І ПОПРАЦЮВАЛИ, І ПОСВЯТКУВАЛИ

13-й районний фестиваль «Гуцульська бриндзя» відвідало чимало гостей, туристів та VIP-персон. Та особливе місце з понад 15 тисяч учасників цього річного гуцульського свята займали делегації з сусідніх країн Карпатського регіону – Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. 1 вересня вони відвідали Карпатський біосферний заповідник. Працівники КБЗ відгукнулися на прохання райдержадміністрації сприяти організації екскурсійної програми і познайомили гостей з візит-центрами та роботою установи. Зокрема, гості відвідали Музей екології гір на центральній садибі

заповідника, еколого-освітній центр «Центр Європи» та інформаційно-туристичний центр «Карпатська форель» на території демонстраційного форелевого господарства в ур. Ліщинка. Чималий інтерес у них викликали утримання лососевих риб, їх розмноження в штучних умовах.

У рамках фестивалю райдержадміністрацією було організовано засідання «круглого столу» в географічному центрі Європи. В.о. заступника директора з науково-дослідної та еколого-освітньої роботи Богдана Москалюк познайомила учасників зібрання з участю Карпат-

ського біосферного заповідника в міжнародних проектах. Особливий акцент вона зробила на проектних пропозиціях, які вже сьогодні очікують на конкурсну оцінку чи знаходяться на стадії розробки, адже у фокусі сучасних проектних пропозицій нашої установи – територіальні громади. Так, зокрема, одна з них стосується поліпшення ведення вівчарства, що якнайкраще перегукується з найбільшим святом Рахівщини – фестивалем гуцульської бриндзи.

У неділю, 2-го вересня,

парк культури та відпочинку «Буркут» розважав гостей експозиціями творів народних умільців, конкурсами на кращих трембітарів, сопілок, приготуванням гуцульських страв. Розгорнули свою виставку і працівники Карпатського біосферного заповідника: інформаційні матеріали, стародавні ужиткові речі, макет гуцульської печі. І звичайно, святковий стіл для членів колективу, де головною стравою цього дня була справжня гуцульська бриндзя.

Вікторія БУНДЗЯК,
начальник відділу пропаганди та екоосвіти заповідника.

ПРАЦІВНИКИ КБЗ ЗУСТРІЛИСЯ З ПРЕДСТАВНИКАМИ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Ще у січні 2010 року Президент України підписав Указ «Про розширення території Карпатського біосферного заповідника». Але й досі через різні причини фактично зупинений процес передачі земель у його постійне користування. У липні ц.р. у Закарпатській облдержадміністрації відбулася нарада, на якій розглянуто згадане питання. У відповідності до ухваленого на ній рішення, Карпатським біосферним заповідником розроблено і погоджено у Рахівській райдержадміністрації графік проведення роз'яснювальної роботи серед населення району про Карпатський біосферний заповідник.

Перша з таких зустрічей відбулася 22 серпня ц.р. у будинку культури с. Богдан. У ній взяли участь до сорока громадян: голова села Петро Ференц, перший заступник голови Рахівської РДА Валерій Сабов, в.о. заступника директора з науково-дослідної та еколого-освітньої

роботи КБЗ Богдана Москалюк, начальники відділів та природоохоронних науководослідних відділень заповідника, представники ДП «Рахівське ЛДГ», мешканці села.

Учасникам зустрічі було запропоновано мультимедійну презентацію про роботу Карпатського біосферного заповідника, здобутки та перспективи, аспекти розширення його території в межах земель Богданської сільради. Після цього до представників заповідника ставилися запитання, вносилися пропозиції, відбувся обмін думками з багатьох питань, які турбують громаду. А це, зокрема, виділення паливних дров для населення, вдосконалення нормативно-правової бази щодо використання природних ресурсів у зоні антропогенних ландшафтів, боротьба з хворобами та шкідниками лісу, зокрема, короїдом-друкарем, розвиток туристичної інфраструктури, співпраця з органами державного самоврядуван-

ня, підприємствами лісогосподарського комплексу та ін. Відмічалось, що такі зустрічі можуть стати одним із шляхів розв'язання проблем співпраці заповідника з місцевим населенням, лісогосподарськими підприємствами, органами влади, адже всі ми працюємо задля гармонії природи та людини.

Наступні зустрічі представників заповідника з громадами населених пунктів Рахівського району відбуду-

ться за таким графіком: 19 вересня – с. Костилівка, 10 жовтня – с. Косівська Поляна, 1 листопада – с. Видричка, 2 листопада – смт. Ясіня, 5 листопада – с. Луги, 6 листопада – м. Рахів, 8 листопада – с. Ділове, 9 листопада – с. Лазещина. Запрошуємо громадян взяти активну участь у цих заходах.

Юрій БЕРКЕЛА,
начальник відділу науководослідної роботи та сталого розвитку КБЗ, учасник зустрічі.

2012-Й – РІК СТАЛОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ДЛЯ ВСІХ

Починаючи з 1959 року Організація Об'єднаних Націй проголошує міжнародні роки задля того, щоб привернути увагу до основних проблем та зацікавити міжнародну спільноту вирішувати питання, що є глобально важливими для людства. Так, Генеральна Асамблея ООН проголосила 2012 рік – Міжнародним роком сталої енергетики для всіх.

Енергетика має стосунок до продуктивності праці, охорони здоров'я, освіти, зміни клімату, послуг зв'язку. Саме тому відсутність доступу до екологічно чистих, недорогих і надійних джерел енергії стримує розвиток людського потенціалу, соціальний і економічний поступ, перешкоджає якнайшвидшому подоланню бідності і є основною перепорою на шляху до досягнення цілей, сформульованих у Декларації тисячоліття. Крім того 1,5 мільярд людей досі не мають доступу до сучасних джерел енергії.

Також «ООН-енергетика» (очолювана Генеральним секретарем ООН Пан Гі Муном координаційна група з 20

установ системи ООН) втілює нову глобальну ініціативу під назвою «Стала енергетика для всіх». Заплановано до 2030 року досягнути три основні цілі: забезпечити загальний доступ до сучасних енергетичних послуг; знизити інтенсивність світового енергоспоживання на 40 %; збільшити частку поновлюваних джерел енергії до 30 %.

Україна в рейтингу щодо цього посіла 32 місце серед 40 країн, набравши 37 балів із 100 можливих та випередивши Австрію, Туніс, Болгарію, Аргентину, Ізраїль, Угорщину, Чилі та Чехію. Перше місце в рейтингу посідає Китай із 70 балами, друге США (66 балів), а третє – Німеччина (65 балів).

Карпатський біосферний заповідник також активно підтримує цю програму. На базі заповідника створюються так звані «Зелені класи», де дітей навчають любити та оберігати природу, і ці уроки будуть проводитися на свіжому повітрі. А також у школах проводять екологічні уроки, де дітей вчать як правильно використовувати та зберігати енергію.

Сергій БЕНДИК,
співробітник Музею екології гір КБЗ.

г. Говерла

Букові праліси Угольки

УНІКАЛЬНІ МІСЦЯ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

Географічний Центр Європи

Озеро біля г. Близниці

Карстовий міст в Угольці

Квітує Долина нарцисів (м. Хуст)

ЧОМУ ЗАМІСТЬ ВДЯЧНОСТІ – ЗВИНУВАЧЕННЯ?

На колегії райдержадміністрації у липні ц.р. прозвучала інформація, що нібито з вини керівника Карпатського біосферного заповідника пожежна машина установи прибула на місце надзвичайної ситуації в районному центрі лише через одну годину та сорок п'ять хвилин і це призвело до важких наслідків. Це повідомлення, як і рішення колегії з цього приводу, – необ'єктивні й дискредитують заповідник.

Отримавши інформацію про згадану пожежу, розуміючи, що допускаю порушення, використовуючи незареєстровану транспорту одиницю, видав розпорядження водіям легкових автомашин М.Ю. Козураку та О.О. Фалтінському, які на той час працювали в гаражі, підготувати пожежну до виїзду на місце пригоди. Змушений був поінформувати керівництво району про те, що автомобіль знаходиться лише на

зберіганні в заповіднику, опломбований і ще не зареєстрований належним чином в ДАІ. Через затримку в Держказначействі, заводу-виробнику, відповідно до договору купівлі-продажу, не перераховано кошти за машину, не випробовувано її в дії, за нею не закріплено навчену пожежну команду. Але попри все це, вже о 14-й годині 20 хвилин, пожежна у моєму та супроводі заступника директора М.І. Гречука виїхала на місце події. Долаючи спротив п'яного громадянина, який закритий гідрант своїм авто, заправили її водою на сусідній вулиці в ур. Рит, витративши на це чимало часу. І об 15.00 добровільна пожежна дружина заповідника приступила до гасіння пожежі та працювала в цьому режимі аж до 20-ї год. Водії заповідника вимушено, вперше, без жодної підготовки, сіли за кермо складної пожежної техніки. За це

колектив ще раз дякує Михайлу Козураку та Олександрю Фалтінському.

Треба також розуміти, що держава спрямувала біосферному заповіднику 1,5 млн. грн. на придбання сучасного спеціалізованого, з підвищеною прохідністю автомобіля, в першу чергу, для гасіння пожеж на об'єктах природно-заповідного фонду, які розташовані не тільки в районі. Але адміністрація КБЗ, безумовно, і надалі надаватиме допомогу в ліквідації надзвичайних ситуацій в зоні його розташування.

Всі, хто бачив дії наших людей, підтвердили б, що вони відіграли немалу роль у ліквідації надзвичайної ситуації. Тож виникає питання, чому замість вдячності отримали звинувачення?

Федір ГАМОР,
директор Карпатського
біосферного заповідника.

ЕКСПЕДИЦІЯ НА МАРМАРОШ

Багато людей хоч раз в житті мріють побувати на Мармароші. Адже Мармароський масив – це великий комплекс гір у межиріччі Білої Тиси та Вишови (Румунія), більшість вершин якого знаходяться на території сусідньої з нами держави. В Україні розташоване лише північне та північно-західне закінчення Мармароського комплексу, який складається з твердих кристалічних порід. Там розвинутий типовий альпійський ландшафт з гострими вершинами і гребенями, виступами скель. У центрі масиву знаходиться г. Піп Іван Мармароський, висота якої – 1940 м н.р.м. Цей унікальний масив здавна приваблює не тільки туристів, а й науковців.

18 липня ц.р. проведено наукову експедицію на г. Піп Іван Мармарось-

кий. У ній брали участь наукові співробітники інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України та Карпатського біосферного заповідника. Ініціатор та керівник експедиції доктор біологічних наук, професор Інституту ботаніки НАН України Світлана Зиман. Метою експедиції було уточнення видового складу рослин які включені до Червоної книги України: родіоли рожевої, молодила гірського, тирличів крапчастого, жовтого і безстебельного, а також дзвоників Клодна та карпатських, роману карпатського й рододендрона миртолистого. Було здійснено ряд флористичних досліджень. Учасники експедиції зфотографували об'єкти флори та ландшафти Мармароша.

Богдана МОСКАЛЮК,
заступник начальника відділу
науково-дослідної роботи та сталого
розвитку КБЗ, член експедиції.

Дендропарк Карпатського біосферного заповідника нараховує до 300 видів судинних рослин природної флори і екзотів. Основну частину видів представлено аборигенною карпатською флорою, що має наукове і декоративне значення. Культивується 70 видів дерев і кущів, із яких 14 є представниками природної флори України, а 56 – екзоти.

Екзоти (від грецького **чужий, іноземний**) – рослини, завезені з інших країн у райони, де раніше їх не було. Після акліматизації і великого поширення у місцевій флорі їх називають акліматизованими рослинами.

Серед безкрайого царства рослин, а їх на планеті налічується до 500 тисяч видів, неповторною чарівною красою відзначаються хвойні. Зелені влітку й узимку, з тонким смолистим ароматом, вони завжди приваблюють до себе. Хвойні рослини відносяться до голонасінних, підкреслюючи тим самим, що вони не мають справжніх плодів – лише шишки чи шишкоягоди. Є серед хвойних рослин цікава родина – кипарисових (*Cupressaceae*).

Це родичі скромних ялівців і славнозвісних кипарисів. На території дендропарку заповідника зростають такі представники цієї родини: кипарисовик горіхоплідний (форми – відстовбурчена, периста, перисто-золотиста), кипарисовик Лавсона, ялівець звичайний (форми ірландська та колоновидна), ялівець китайський (форма Пфітцера компактна), ялівець козачий, ялівець сибірський, ялівець віргінський, туя західна (форми – колоновидна, куляста компактна, куляста низька та ін.).

Всі шпилькові дерева приносять відвідувачам і, зокрема, працівникам заповідника, естетичну насолоду, а також служать окрасою нашого дендропарку. Про найбільш цікаві види хвойних

квів хочеться розповісти читачам газети детальніше.

Ялівець віргінський – родом із Пн. Америки. Цікаво, що в нього на одній гілочці можна знайти і лускоподібні, і голкоподібні шпильки. Ціняться за декоративність, посухостійкість і високу якість

глістогінні препарати, а смолистими її речовинами лікували шкірні хвороби. Славляться у парковому господарстві декоративні форми туй: строкаті, золотисті, сріблясті, нитковидні, кулясті, колоновидні, юнацькі. Понад 120 садових форм

стійкий і не вибагливий до умов зростання, легко розмножується насінням і зеленими живцями. Ще в Давньому Римі із самшиту формували фігури звірів, воїнів, дивовижні замки й фортеці. Живе ця рослина до 700 років. Тому із самшиту створюють невисокі бордюри, ним прикрашають квітники і газони.

Перших білих поселенців Америки здивували тисячолітні велети з родини таксодієвих у лісах Каліфорнії. Деякі з них досягали 120 м заввишки, а в діаметрі мали до 23 м. Чимало різних назв давали цій рослині: велінгтонія, вашінгтонія тощо. Але закріпилась за нею назва **секвойядендрон гігантський** – в пам'ять про вождя одного з ірокезьких племен Секв, який боровся проти поневолення ірокезів, виступав за їх освіту і створив першу ірокезьку абетку. «Велетом серед людей» називали свого вождя ірокези, тому й велетенському дереву дали його ім'я. До 3000 років живуть зелені гіганти. Кора його досягає 80 см завтовшки. Дервиною одного секвойядендро-

ХВОЙНІ ЕКЗОТИ НАШОГО ДЕНДРОПАРКУ

деревини: «оліцевим деревом» називають його на батьківщині. У наших умовах – це один із швидкоростучих, маловибагливих, морозостійких та посухостійких ялівців.

Туя західна – струнке дерево зі стрімкими гілочками. Походить зі сходу Пн. Америки. Там ліси з туї досягають 20-метрової висоти. Американці називають тую білим кедром півночі. Вперше завезли її в Європу французькі поселенці у XVI ст. Туя дуже сподобалась королю, і він назвав її деревом життя. Подібна назва існувала для рослини і в індіанців Америки. Річ у тому, що туя дуже легко розмножується живцюванням, майже так, як верба. З деревини туї індіанці виготовляли каное, з молодих пагонів одержували

нараховує вид.

Кипарисовик горіхоплідний природно росте в Центральній і Південній Японії. Вивезений з Японії у 1861 році Форчуном. Дерево із золотисто-жовтою голчастою хвоєю, висотою до 10 м. Діаметр крони 3-5 м, ширококонічна. Річний приріст – 15-20 см. Росте переважно на відкритих сонячних місцях. У затінених – може зникнути типове забарвлення. Розмножують живцями. Рекомендується для посадок групами або одиночно біля будинків.

Рослиною-карликом називають у нас **самшит вічнозелений (рута)**. Походить він з Передньої Азії, де досягає 6-10 м заввишки. Самшит дуже повільно росте, добре піддається підстриганню, цілком морозо-

на можна завантажити 60 товарних вагонів.

Серед інших представників родини таксодієвих слід відзначити **криптомерію японську**. На батьківщині ліси криптомерії досягають 60-метрової висоти. Це декоративне, швидкоростуче шпилькове дерево – одне з найулюбленіших в Японії. Криптомеріями прикрашають дороги, береги озер, створюють пейзажі.

У нашій установі є також розсадник, де вирощуємо деревця деяких екзотичних рослин. Окремі із них реалізуємо бажаним прикрасити території населених пунктів, колективів та садиб.

Алла КОЗУРАК,
науковий співробітник
ботанічної лабораторії
Карпатського біосферного
заповідника.

ОКРАСА НАШИХ ЛІСІВ – ОЛЕНЬ БЛАГОРОДНИЙ

Ось і закінчилося гаряче цьогорічне літо. Сонце перестало припікати і тільки ласкаво пригріває. У повітрі вже відчувається запах осені. Природа починає готуватися до зими – найсуворішої пори року. Щоб її пережити, диким тваринам багато що треба встигнути зробити восени. Хтось линяє, міняючи літнє хутро на тепле зимове. Дехто змінює навіть колір шубки, щоб узимку бути непомітним на снігу. Хтось робить запаси корму, щоб у зимову холоднечу було чим поповнювати енергетичні втрати організму. Дехто готує нори, щоб можна було спокійно проспати зиму у теплі і комфорті. А для деякого осінь – це пора забезпечити продовження роду.

У середині вересня починається період парування у благородного оленя. На цей час олені добре вгодвані, у самців дозріли роги. Останні два фактори є дуже важливими для розмноження оленів, оскільки серед самців у період гону відбувається жорстка конкуренція за право стати батьком. Перевага у вазі та масі рогів дає можливість самцям завоювати право на розмноження, нерідко у жорстоких сутичках з іншими самцями.

У природі все мудро передбачено: тільки кращі мають право на продовження роду. Молоді самці не допускаються до розмноження, оскільки вони ще не встигли пройти екзамен у природі на здатність розвивати силу, витривалість, уміння уникати хижаків, а також уміння і бажання боротися за обраницю серця.

У період гону зрілі самці подають голос, який нагадує рев. Це виклик іншим самцям і одночасно попередження. По голосу інші самці можуть судити, чи варто зв'язуватися з цим суперником. Це дозволяє їм уникнути ганебної поразки і, можливо, навіть серйозних травм. Однак, коли сходяться рівні суперники, то бійка буває дуже жорстокою. Бувають випадки, коли удар рогами настільки сильний, що роги зчіпляються як своєрідний замок. Іноді цей замок олені не можуть самотужки розчепити. Так і ходять удвох, поки не загинуть з голоду.

Період гону є дуже важливою порою в житті оленів. Саме в цей час закладається основа майбутнього поголів'я. Однак саме у цей період олені стають особливо вразливими для мисливців. Їх можна привабити під постріл, імітуючи голос іншого самця, або підкрастися до них, виявивши їх по голосу. Крім того, у цей період олені концентруються у певних місцях, які мисливці часто називають

«риковищами». Багато років «риковищами» служать одні й ті ж ділянки.

Полювання на благородного оленя під час гону, як правило, негативно впливає на його популяцію. Проблема в тому, що це полювання орієнтоване на ревових самців, які є головним репродуктивним ядром популяції. Відстрілюючи таких самців, мисливці допускають до розмноження менш повноцінних оленів, знижуючи цим самим біологічне здоров'я оленячої популяції. Крім того, поряд із ревовими самцями знаходяться самки, які теж нерідко потрапляють під постріл бракон'єра.

Якщо ми хочемо, щоб наші ліси і далі прикрашали благородні красені з гіллястими рогами, треба, щоб у період «реву» оленів служба охорони як Карпатського біосферного заповідника, так і державних лісогосподарських підприємств посилила охорону місць концентрації оленів. До цієї важливої справи можуть долучитися і мисливці, які хочуть, щоб чисельність благородного оленя у наших лісах зростала, а трофеї з року в рік покращувалися.

Ярослав ДОВГАНИЧ,
завідувач зоологічної лабораторії КБЗ.

Адреса редакції:

вул. Красне Плесо, 77, а/с 8, м. Рахів,
90600 Закарпатська обл.

Контактні тел: (03132) 2-21-93, 2-29-14.

Ел. пошта: cbr-rakhiv@ukr.net

<http://cbr.nature.org.ua>

Засновник і видавець: Карпатський біосферний заповідник.

Свідоцтво про державну реєстрацію
Зт № 401 від 25. 01. 2006 року.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Федір Гамор (шеф-редактор),

Василь Бойчук (редактор),

Василь Покин'єчерета,

Юрій Беркела,

Дмитро Сухар'юк,

Ярослав Довганич,

Йосип Бундзяк,

Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів
несе автор.

Газету віддруковано у Хустській районній
друкарні.

Замовлення №

Тираж 1300 примірників.